

HE LLEGIT
NO SÉ ON

EVA
PIQUER

“Soc tan misteriosa que
no m’entenc ni jo”

Que triï el meu escriptor de l’any? Doncs aquest 2020 estrany em decanto per una autora estranya que va néixer fa cent anys

Això era i no era una
escriptora que volia i no
volia ser hermètica

“Que ningú no s’equivocui, només assoleixo la senzillesa amb molt d’esforç”, diu d’entrada el narrador de *L’hora de l’estrella*, l’última novel·la en vida de Clarice Lispector, publicada per Club Editor amb traducció de Josep Domènech Ponsatí i postfaci de Nora Catelli. Al cap d’uns paràgrafs, exposa: “Em proposo escriure alguna cosa que no sigui complexa, tot i que estic obligat a fer servir les paraules que us sostenen a vosaltres. La història –determino amb un fals lliure albir– tindrà set personatges i jo en sóc [l’edició manté aquest diacrític] un dels més importants, és clar. Jo, Rodrigo S.M. Aquest serà un relat antic, perquè no vull ser modernet ni inventar modismes per ser més original”.

El narrador diu que es limitarà a explicar “les febles aventures d’una noia en una ciutat tota feta contra ella”. I insisteix en la idea de la senzillesa: “Preteuc, com ja he insinuat, escriure de manera cada vegada més senzilla. A més, el material de què dispo és mínim i massa simple, les informacions sobre els personatges són poques i no gaire aclaridores. Aquestes informacions vénen [un altre diacrític indultat] pensament de mi a mi mateix, és qüestió de tècnica”. Remarca que ha de parlar senzill per copsar la delicada i vaga existència de la noia, la mecanògrafa Macabéa.

Parlar senzill. Lispector parlava de parlar senzill alhora que dotava la llengua d’una raresa molt seva, una raresa que converteix la traducció de l’obra lispectoriana en tot un repte. Volia i no vo-

CLARICE LISPECTOR

EFE

lia ser hermètica: “Si agafo un to hermètic –deia en un dels textos inclosos a *Restes de carnaval*, l’antologia editada per Comanegra, amb traducció a quatre mans de Josep Domènech i Pere Comellas– és no només perquè el principal és no mentir el sentiment, sinó també perquè tinc incapacitat de transcriure’l d’una manera clara sense que el menteixi –mentir el pensament seria treure-li, al fet d’escriure, l’única alegria que té”. Hauria pogut desenfosquir el que escribia, però no ho feia per tossuderia i per respecte a “una certa claredat pròpia del misteri natural, no substituïble per cap altra claredat”. Confiava que la cosa s’aclariria sola amb el temps. I en el fons ja li estava bé certa opacitat. És la mateixa opacitat que ens captiva a nosaltres, lectors del segle XXI que estem descobrint avui la gran autora brasilera de la segona meitat del segle passat.

De nena li van rebutjar
uns contes perquè no
escrivia com els altres

Sens dubte, la meua descoberta del 2020 es diu Clarice Lispector (Txetxelnik, 1920 - Rio de Janeiro, 1977): la tenia pendent des de feia molt temps però fins ara, coincidint amb el seu centenari, no he trobat el moment d’entrar-hi. M’ha calgut un any estrany per accedir a l’estranyesa feta escriptora. “No soc pas un intel·lectual, escric amb el cos”, diu Lispector a través de Rodrigo S.M. Els lectors la rebem amb els sentits desperts, amb el cos en guàrdia, clavem queixalada a la seva prosa i la masteguem com si fos una poma de les que fan suc. L’autora deia i repetia que no escribia per agradar a ningú. De nena li van rebutjar els contes que enviava a la secció infantil d’un diari perquè, en lloc d’escriure textos narratius com els altres nens, ella escrivia sensacions. Devia ser ja aleshores peculiar, enigmàtica, anòmala, brillant. Duia el misteri incorporat i ho sabia: “Soc tan misteriosa que no m’entenc ni jo”

Si un càncer no l’hagués esborrat del món tan d’hora, potser la literatura que Lispector no va poder fer hauria seguit el camí encetat de la depuració i l’austeritat expressives. Però ens hem de conformar amb el que tenim: el que va escriure al llarg dels 57 anys menys un dia que va viure. Club Editor n’ha contractat cinc títols més i els anirà publicant d’aquí al 2024, suposant que no ho impedeixi cap cataclisme. Fins i tot si les pandèmies globals només existissin als llibres, fer projeccions a tres o quatre anys vista és creure massa en la vida. ♦♦

AIXÒ NO CAL DIR-HO

La Barcelona d’Ibáñez i de Machado

La setmana passada van fer al programa *Imprescindibles*, del segon canal de RTVE, un documental dedicat al dibuixant Francisco Ibáñez, i l’*Imprescindibles* de la setmana anterior va estar dedicat al poeta Antonio Machado. Formo part d’una generació que està feta de rialles i de poesia, quioscos i exili. Conflueixen dues Barcelones a través dels dos artistes.

La de Machado és una Barcelona de pas, bombardejada per l’aviació feixista. Machado arriba a Barcelona per acabar a França, que és el *morir*. Primer para al Hotel Majestic i a continuació viu a la torre Castanyer, un palauet senyorial de la Bonanova, també confiscat per la Generalitat durant la guerra. Una generació se’n va i una altra ve, però el luxe es manté sempre, ho diu l’Eclesiastès. Perquè llavors Barcelona és una ciutat que no existeix (a la guer-

ra només existeixen la guerra, la por i la mort), i la gent tampoc sap si està existint. Dels gestos amb els quals volem omplir aquest buit, en diem memòria històrica.

Nascut a Barcelona, criat al Born, veí de les Glòries (de quan hi havia l’Olivetti) i empleat de l’editorial Bruguera (que va estar molt de temps al barri del Coll), la Barcelona d’Ibáñez és la de la gent que més existeix, la que a la fi ha tornat a existir, la munió que surt a treballar i a escampar la boira pels barris populars, amb una profunda història humana i col·lectiva, que és la que surt a les novel·les de Juan Marsé. A les vinyetes d’Ibáñez té la mateixa rellevància una furgoneta fent el repartiment que la Sagrada Família. L’anècdota és la dimensió humana.

Igual que es dona amb Machado, la seva és una Barcelona per a gent que hi viu com de passada; potser perquè ni a Machado ni a Ibáñez els pertany la ciutat veritablement (ni tan sols amb el poema que Gil de Biedma va dedicar a Fabià Estapé n’hi haurà prou, per això). Més aviat, que no es pugui reconèixer Barcelona en l’obra d’Ibáñez és que Barcelona es nega a identificar-s’hi. Però Ibáñez ha fet un Opisso per acumulació. Els seus més de seixanta anys de professió apleguen la pila humana que camina per Barcelona, com també es pot trobar a les fotografies d’Eugeni Forcano. Machado és un solitari que camina entre nosaltres. Ibáñez és cadascú de nosaltres i les nostres anècdotes. ♦♦

JAVIER
PÉREZ
ANDÚJAR

MINÚCIES
JORDI LLOVET

Sant Esteve

S’ha escampat la teoria que el dia de Sant Esteve, tradició a Catalunya i a d’altres llocs del país gran, es celebra des del temps de la marca carolíngia, aquella franja que anava del sud de França al sud del Principat i permetia a amics i familiars desplaçar-se des d’indrets llunyans fins a les cases principals per celebrar-hi el Nadal, una festa arreladíssima a tot el món cristià, herència de les Saturnals romanes. (Els americans també són generalment cristians, però en comptes de celebrar el naixement de Jesús celebren el quart dijous del mes de novembre, amb fastos i galls dindis, el Dia d’Acció de Gràcies, des del segle XVII, en part com a festa pagana –el final de les collites–, en part recordant que els indígenes Wampanoag van socórrer una vegada els habitants de Plymouth, que passaven gana, portant-los llavors i ensenyant-los a pescar –que sempre serà millor ajuda que regalar peix, com deia Mao Zedong.)

Qui sap què passava a l’era carolíngia o dels Capets, ni tan sols si un sol dia bastava per fer el camí de tornada a casa; el fet és que ara ens va la mar de bé fer festa el dia de Sant Esteve per dues raons: pair el menjar i el beure sobreabundants del dia de Nadal, i recuperar-se de la tortura de passar massa hores en companyia d’uns parents que, en alguns casos, ni veiem mai ni volem veure.

Segui com sigui, recordeu que sant Esteve –*stephanós*, en grec, que vol dir *corona* (!)–, que degué morir cap a l’any 34, és considerat el primer màrtir cristià. Era un jueu hel·lenitzat, com sant Pau, que va creure que la doctrina que propagava la colla cristiana era més redemptora que la que escau al judaisme, que no creu en la redempció de la humanitat, o sempre l’ajorna fins a un moment indeterminat de la història, que no arribarà mai: és el tan conegut “messianisme” hebreu.

Com que Esteve, igual que el Crist poc abans crucificat, va anar a provar de convèncer el Sanedrí de Jerusalem per fer-los canviar de religió i abraçar la nova doctrina amorosa –bell ideal, encara que potser tenia més raó Plaute quan va dir que l’home és un llop per a l’home (i per a la dona)–, els rabins “es van tapar les orelles i s’abraonaren tots alhora contra ell” (*Fets* 7, 57), van portar Esteve als afores de la ciutat i el van lapidar, que era el tipus de pena de mort que ells practicaven en aquell temps.

L’estrany de tot plegat és que el matessin, perquè la pena de mort no depenia d’ells –tenien autoritat religiosa, però no política– sinó de l’autoritat romana, és a dir, del mateix governador que havia fet crucificar Jesús. La mort de Jesús està molt ben documentada; la d’Esteve podria ser una llegenda, com la de sant Jordi o la de sant Sebastià. ♦♦